Tabl1 Cynnal a Chadw'ch Heneb Gofrestredig

Gweithgaredd	**Y Risg**	**Arferion Gorau**	**A oes angen gwnud cais am Gydsyniad Heneb Gofrestredig?**
Cynnal a chadw gwrthgloddiau a safleoedd archaeolegol dan ddaear			
Cadw llain porfa sefydlog	Aflonyddu'r pridd	• Lefelau pori priodol. Rheoli chwyn trwy eu torri a thargedu chwynladdwr. • Osgoi troi'r pridd rhag aflonyddu'r tir.	Nac oes
Adnewyddu'r borfa	Colli'r archaeoleg bob yn damaid.	• Gofalu nad yw'r tir yn cael ei droi'n ddyfnach na'r troeon cynt.	Oes — os nad oes gwaith o'r fath wedi'i wneud yn ystod y 6 blynedd ddiwethaf. (Gweler Atodiad 1 — cydsyniad dosbarth 1).
Defnyddio cerbydau	Gall rhigolau olwynion ddadorchuddio a difrodi'r archaeoleg.	• Peidiwch â gyrru dros y safle cofrestredig. • Defnyddiwch gerbydau ysgafn neu deiars pwysedd isel, neu gerbydau trac isel eu pwysedd ar y ddaear • Gosodwch un llwybr parhaol i leihau'r effaith.	Nac oes er mwyn defnyddio cerbydau, ond, os ydych yn gosod traciau neu ffyrdd newydd, bydd angen gwneud cais am gydsyniad.
Gwaith draenio	Yn rhwystro dŵr rhag crynhoi a'r rhigoli sy'n digwydd yn sgil hynny ond gall gosod draeniau a sychu'r tir ddadorchuddio a difrodi'r archaeoleg.	• Peidiwch â gosod draeniau mewn mannau archaeolegol sensitif.	Oes

Gweithgaredd	Y Risg	Arferion Gorau	A oes angen gwnud cais am Gydsyniad Heneb Gofrestredig?
Rheoli prysgwydd/rhedyn	Mae'r gwreiddiau'n difrodi'r archaeoleg.	• Codwch brysgwydd trwy eu torri at eu bôn a'u trin â chwynladdwr i'w rhwystro rhag aildyfu; peidiwch â chodi'r gwreiddiau.	Nac oes, ond efallai y bydd angen trwydded neu gydsyniadau amgylchedd naturiol.
Rheoli anifeiliaid sy'n tyllu os caniateir hynny.	Yn difrodi'r archaeoleg. Gall erydu'r gwrthgloddiau a'u dymchwel.	• Rheoli niferoedd. • Codi ffens o gwmpas mannau sensitif.	Nac oes, er y bydd angen trwyddedau amgylcheddol efallai a bydd angen cyflwyno cais er mewn codi ffensys mewn ardal gofrestredig.
Ffensio	Gall aflonyddu'r archaeoleg; erydu gan stoc ar hyd y ffens.	• Peidiwch â'u codi yn y safleoedd archaeolegol. Dylech osgoi'r ardal gofrestredig os medrir.	Oes
Plannu coed a pherthi/gwrychoedd newydd	Y gwreiddiau'n gwneud difrod.	• Peidiwch â'u plannu yn y safleoedd archaeolegol. Dylech osgoi'r ardal gofrestredig os medrir.	Oes
Rheoli coed	Gall gwreiddiau ddifrodi gwrthgloddiau; mae hen goed yn fygythiad os ydyn nhw'n cwympo.	• Torrwch goed marw neu ansefydlog mewn heneb gofrestredig â llaw cyn iddyn nhw gwympo yn y gwynt a difrodi'r heneb.	Nac oes — os ydych yn eu torri at eu bôn gan adael y gwreiddiau heb aflonyddu'r pridd.
Cwympo coed a'u clirio	Perygl o daro'r heneb wrth eu symud o'r safle.	• Amddiffynnwch yr heneb gofrestredig yn ystod y gwaith; dylai llwybrau cario'r coed osgoi'r heneb gofrestredig os medrir.	Holwch Cadw ac os oes angen, Cyfoeth Naturiol Cymru a'ch awdurdod lleol.

Gweithgaredd	Y Risg	Arferion Gorau	A oes angen gwnud cais am Gydsyniad Heneb Gofrestredig?
Aredig tir âr	Colli'r archaeoleg sydd o dan y pridd bob yn damaid.	• Defnyddiwch y dulliau trin ysgafnaf eu heffaith ar heneb gofrestredig os nad oes unrhyw wrthgloddiau ar ôl; ystyriwch hau â dril neu beidio â thrin ardaloedd sensitif lle mae yna wrthgloddiau.	Caniateir ichi droi'r tir yn rheolaidd trwy gydsyniad dosbarth, ond mae angen gwneud cais ar gyfer gwaith i aredig yr isbridd neu ar gyfer gwaith draenio (gweler Atodiad 1 — cydsyniad dosbarth 1). Rhaid cael cydsyniad os ydych yn ei droi am y tro cyntaf.
Codi adeilad newydd neu estyniad i adeilad	Colli tystiolaeth archaeolegol trwy osod sylfeini a chysylltu gwasanaethau.	• Peidiwch ag adeiladu ar y safle cofrestredig.	Oes
Cynnal a chadw henebion o waith maen			
Rheoli coed a llwyni sy'n tyfu ar neu wrth fôn gwaith maen	Mae gwreiddiau'n tanseilio ac yn niweidio walydd.	• Torrwch y planhigyn at ei fôn a'i drin â chwynladdwr.	Nac oes (oni bai bod y gwreiddiau wedi ymdreiddio'n ddwfn ac yn eang iawn).
Rheoli planhigion dringo fel iorwg	Mae gwreiddiau'n tanseilio ac yn niweidio walydd.	• Holwch Cadw am gyngor. Torrwch ganghennau trwm neu ymledol yn ôl at lefel y wal. Peidiwch â thynnu iorwg byw o'r gwaith maen os yw ei afael yn dynn.	Nac oes
Monitro cyflwr y gwaith maen	Trwy fynd ati i atgyweirio gwaith maen cyn gynted ag y gwelir dirywiad, gellir osgoi difrod gwaeth.	• Chwiliwch am arwyddion symudiad fel craciau, boliau a cherrig wedi cwympo. Holwch Cadw am gyngor.	Nac oes
Rhwystro difrod gan dda byw	Difrod ffisegol trwy rwbio yn erbyn a thanseilio'r gwaith maen.	• Rheoli mynediad at heneb gofrestredig, er enghraifft, eu cadw allan am gyfnod.	Nac oes — oni bai bod angen ffensio'r heneb gofrestredig.